

NOTISER

Eva Danielsson & Märta Ramsten: *Räven raskar. En bok om våra sånglekar*. Gidlunds förlag, Stockholm 1998. 172 s. ill. noter. ISBN 91-7844-288-5.

Idag är vi vana vid att dansen kring gran och midsommarstång skall trådas till några av oss alla välbekanta texter och melodier. Men när Arla för en del år sedan publicerade sånglekar på baksidan av sina mjölkförpackningar, hade de letat fram en visa där "Räven raskar över riset". Det blev folkstorm. Arla fick hundratal klagomål och Svenskt visarkiv tog emot telefonsamtal från människor som ville få bekräftelse på att mjölkförpackningens version av visan var felaktig. Visst var det väl ändå över "isen" som räven skulle raska? Många blev förvånade över att texten kunde vara rätt och att "Räven raskar..." har sjungits och lekts på en mängd olika sätt i olika tider och landsändar.

Eva Danielsson och Märta Ramsten på Svenskt visarkiv hörde till dem som fick svara på alla frågor. Tillsammans har de nu skrivit boken *Räven raskar. En bok om våra sånglekar*. I det förindustriella samhället, i den mestadels muntligt överförda sången och musiken, fanns en stor variationsrikedom i texter, melodier och danssätt. I *Räven raskar...* skildrar Eva Danielsson och Märta Ramsten den process som ledde fram till att sånglekarna idag sjungs på ett så enhetligt sätt över hela landet, att sömniga morgonsångare sätter mjölken i vrångstrupen av ett enda avvikande ord.

Boken består av två delar, dels en bakgrundshistoria, en genomgång av vad som har samlats in och givits ut och hur det har gått till när sånglekarna har standardiserats, dels en grundlig genomgång av våra 25 idag allra vanligaste sånglekar. Många var lika välkända för flera hundra år sedan och har ofta använts till jul- och midsommar, men förr i tiden också vid andra tillfällen när många generationer, men främst ungdomar, samlades.

Med bred och djup sakkunskap skildras sånglekarnas äldsta källor och de tankar som låg bakom de stora insamlingsinsatserna under 1800-talet, hur sånglekarna sovrades, censurerades och förändrades när de kom att användas i skolsångböcker och i uppfostrande syfte för barn, inte minst genom pedagogiska kurser för lärare vid Nääs slöjdseminarium utanför Alingsås.

Avsnittet med de 25 sånglekarna innehåller noter och texter till dagens mest brukade och allmänt kända varianter, men också exempel på andra uppteckningar med variationer i text, melodi eller danssätt. Här kan man få reda på att "Skära, skära havre" är en av de äldsta och mest spridda sånglekarna i Norden. Dess grymma avslutning – "Fy skam, fy skam för ingen ville ha dig" – tillkom däremot först omkring sekelskiftet 1900. "Små grodorna" är inte så gammal som man kan tro – den skapades på Nääs någon gång i början av 1920-talet. "Bro, bro breja" är känd från 1600-talet, men har troligen sina rötter i medeltiden och sprids fortfarande i muntlig tradition. Det är också det enda av exemplen som inte har stöpts i någon standardform.

Boken präglas av stor noggrannhet vid genomgång av olika källor, uppteckningar och utgåvor. På så sätt kartläggs vägen från variationsrikedom till enhetlighet. Den innehåller många upplysningar för den specialintresserade och borde också läsas av alla som idag använder sig av sånglekarna i pedagogiskt syfte. Av reaktionen på rävens raskande över mjölkpaketet kan vi också lära att våra sånglekar är musik som ligger många människor mycket nära, så nära att vi idag blir upprörda över om någon dristar sig att sjunga fel. Kanske hör "Räven raskar", "Skära, skära havre" och "Små grodorna" till "det där som alla kan". Det gör denna bok angelägen. Den behandlar en stor och viktig del av vår gemensamma sång-, musik-, lek- och danshistoria.

Annika Nordström, Göteborg